

Katarzyna Malinowska-Woźniak*

**GŁOSA DO WYROKU SĄDU APELACYJNEGO W SZCZECINIE
Z DNIA 22 MAJA 2013 ROKU (I ACA 134/13¹)**

Streszczenie

Z art. 49 § 2 k.c. wynika, że osoba, która poniosła koszty budowy urządzeń przesyłowych i jest ich właścicielem może żądać, aby przedsiębiorca, który przyłączył urządzenia do swojej sieci, nabył ich własność za odpowiednim wynagrodzeniem. Charakter i treść roszczenia wynikającego ze wskazanego powyżej przepisu wywołuje wiele wątpliwości. W wyroku z 22 maja 2013 roku Sąd Apelacyjny w Szczecinie stwierdził, że przedmiotowe roszczenie nie ma charakteru bezwarunkowego, jednakże sąd w uzasadnieniu swojego rozstrzygnięcia nie wyjaśnił, jak należy rozumieć pojęcie „bezwarunkowy”. W niniejszym opracowaniu przedstawiono stanowisko zaprezentowane przez sąd oraz podjęto próbę jego oceny.

Słowa kluczowe: urządzenia przesyłowe, nabycie, zasady współżycia społecznego

W wyroku z 22 maja 2013 roku Sąd Apelacyjny w Szczecinie (I ACA 134/13) stwierdził, iż: „Nie jest tak, że art. 49 § 2 k.c. kreuje bezwarunkowy obowiązek przedsiębiorcy przesyłowego nabycia własności urządzeń za odpowiednim wynagrodzeniem, w tym również w sytuacji, gdy wybudowana sieć wodociągowa nie jest faktycznie wykorzystywana w celu dostarczania wody, z uwagi na

* dr Katarzyna Malinowska-Woźniak, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Szczeciński; adres e-mail: kmalinowska@mec.univ.szczecin.pl

¹ LEX nr 1400475.

brak jakiegokolwiek odbiorcy, który korzysta z usług wodociągowo-kanalizacyjnych”. Wskazane orzeczenie zostało wydane na skutek apelacji powodów od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie, oddalającego powództwo o nakazanie przedsiębiorcy przesyłowemu zawarcia umowy nabycia własności urządzeń należących do sieci wodociągowej. W niniejszej sprawie stan faktyczny przedstawiał się następująco: powodowie jako właściciele nieruchomości gruntowej, planowali wzniesienie na niej osiedla domów jednorodzinnych. W pierwszej kolejności wykonali na tej nieruchomości urządzenia wodociągowe, działając na podstawie zatwierdzonego projektu budowlanego oraz pozwolenia na budowę. Po wybudowaniu instalacji wodociągowej, której koszt powodowie ocenili na 140 000 zł, oraz przyłączeniu jej do sieci przedsiębiorstwa przesyłowego, wystąpili oni do pozwanego przedsiębiorcy o odpłatne przejęcie własności urządzeń należących do tej instalacji na podstawie treści art. 49 § 2 k.c. Pozwany przedsiębiorca odmówił zawarcia umowy nabycia wskazanych urządzeń powołując się na to, że przyłączone urządzenia nie są w praktyce wykorzystywane, gdyż nie ma żadnych odbiorców korzystających z instalacji. Utrzymanie takich urządzeń będzie więc przynosiło jedynie straty, zatem przedsiębiorca przesyłowy nie jest faktycznie zainteresowany, aby stać się właścicielem tych urządzeń.

W ocenie Sądów – zarówno Okręgowego, jak i Apelacyjnego – stanowisko pozwanego przedsiębiorcy zasługuje na aprobatę. Na poparcie swojego rozstrzygnięcia sąd Apelacyjny przedstawił następujące argumenty – przede wszystkim sąd stwierdził, że powodowie słusznie oparli swoje żądanie na przepisie art. 49 § 2 k.c., który stanowi, że: „Osoba, która poniosła koszty budowy urządzeń, o których mowa w § 1, i jest ich właścicielem, może żądać, aby przedsiębiorca, który przyłączył urządzenia do swojej sieci, nabył ich własność za odpowiednim wynagrodzeniem, chyba że w umowie strony postanowiły inaczej. Z żądaniem przeniesienia własności tych urządzeń może wystąpić także przedsiębiorca”. Art. 49 § 1 k.c. przewiduje zaś: „Urządzenia służące do doprowadzania lub odprowadzania płynów, pary, gazu, energii elektrycznej oraz inne urządzenia podobne nie należą do części składowych nieruchomości, jeżeli wchodzą w skład przedsiębiorstwa”. W ocenie sądu nie można jednak zgodzić się z poglądem, że art. 49 § 2 k.c. tworzy bezwarunkowy obowiązek przedsiębiorcy przesyłowego nabycia własności urządzeń za odpowiednim wynagrodzeniem. Powinność taka po stronie przedsiębiorcy nie powstaje w szczególności w sytuacji, gdy wybudowana sieć wodociągowa nie jest faktycznie wykorzystywana w celu dostarczania

wody, z uwagi na brak jakiegokolwiek odbiorcy, który korzystałby z usług wodociągowo-kanalizacyjnych.

Co więcej zdaniem sądu za słusznością takiego rozstrzygnięcia przemawia również wykładnia celowościowa przepisów ustawy z 7 czerwca 2001 roku o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków². Artykuł 2 pkt 4 przywołanej ustawy stanowi, że za przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne należy uznać „przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej, jeżeli prowadzi działalność gospodarczą w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę lub zbiorowego odprowadzania ścieków, oraz gminne jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, prowadzące tego rodzaju działalność”. Z kolei art. 2 pkt 21 tej ustawy definiuje, że zbiorowe zaopatrzenie w wodę oznacza „działalność polegającą na ujmowaniu, uzdatnianiu i dostarczaniu wody, prowadzoną przez przedsiębiorstwo wodociągowo-kanalizacyjne”. Z przepisów wskazanej ustawy wynika zatem, że celem działalności przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego jest zbiorowe zaopatrzenie w wodę, co oznacza m.in. dostarczanie wody do odbiorców. W ocenie sądu więc zobowiązanie przedsiębiorstwa przesyłowego do odpłatnego nabycia sieci wodociągowej w okolicznościach niniejszej sprawy spowodowałoby, że przedsiębiorstwo to zostałoby pozbawione możliwości uzyskiwania przychodów z tytułu świadczenia usług przesyłu wody, przy jednoczesnej konieczności ponoszenia kosztów utrzymania urządzeń wodociągowych – co stałoby w sprzeczności z celem działalności przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, wynikającym z ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków.

W uzasadnieniu glosowanego orzeczenia sąd wskazał również, że uwzględnienie żądania nabycia urządzeń przesyłowych przez pozwane przedsiębiorstwo spowodowałoby konieczność ponoszenia kosztów utrzymania nieeksploatowanej sieci, która nie przynosi dochodów. Z uwagi zaś na to, że zaopatrzenie w wodę stanowi zadanie własne gminy, które realizuje ona przy pomocy przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego, kosztami utrzymania przedmiotowej instalacji obciążeni zostaliby finalnie mieszkańcy gmin, na terenie których pozwane przedsiębiorstwo świadczy swoje usługi.

W ocenie sądu zgłoszone roszczenie uznać należy także za przedwczesne. Zmierza ono bowiem w istocie do przerwania na pozwane przedsiębiorstwo

² T.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 139.

kosztów podjętej przez powodów inwestycji budowlanej i związanego z nią ryzyka gospodarczego. Nie ulega bowiem wątpliwości, że instalacja wodociągowa została zrobiona w celu podniesienia atrakcyjności działek budowlanych w ramach zamierzonej inwestycji budowlanej, która jednak nie została zrealizowana. Żądanie nabycia urządzeń przesyłowych przez pozwane przedsiębiorstwo może zatem zostać uwzględnione, gdy przyłączani do niej odbiorcy będą faktycznie korzystać z sieci wodociągowej.

Mając na uwadze całokształt okoliczności sprawy, Sąd Apelacyjny wskazał nadto, że dochodzone roszczenie o zobowiązanie przedsiębiorstwa przesyłowego do odpłatnego nabycia urządzeń wodociągowych – w sytuacji, gdy sieć wodociągowa nie jest wykorzystywana zgodnie z przeznaczeniem, bowiem nie ma żadnych odbiorców, którzy mogliby być zaopatrywani w wodę – nie zasługuje na ochronę z powodu sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Zgodnie bowiem z art. 5 k.c. „Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony”. Zdaniem sądu w analizowanej sprawie doszło do naruszenia zasad współżycia społecznego, takich jak: zasada lojalności, zasada uczciwości stron stosunku cywilnoprawnego, zasada bezpieczeństwa prawnego oraz pewności obrotu prawnego, a także zasada lojalności kontraktowej.

* * *

W związku z powyższym należy stwierdzić, że zarówno rozstrzygnięcie zawarte w glosowanym orzeczeniu, jak i argumentacja przedstawiona przez Sąd Apelacyjny zasadniczo zasługują na aprobatę. Lektura uzasadnienia wskazanego orzeczenia rodzi jednak pewne wątpliwości.

W analizowanym wyroku sąd sformułował bowiem tezę, że art. 49 § 2 k.c. nie tworzy bezwarunkowego obowiązku przedsiębiorcy przesyłowego nabycia własności urządzeń za odpowiednim wynagrodzeniem. Sąd nie wyjaśnił jednak, co należy rozumieć pod pojęciem „bezwartunkowy”. W doktrynie wskazuje się, że w języku prawniczym pojęcie „warunek” występuje w trzech znaczeniach³.

³ Por. B. Giesen, *Komentarz do art. 89 k.c.*, w: *Kodeks Cywilny. Komentarz*, red. P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka, LEX 2014.

Pierwsze z nich odnosi się do ustaleń poczynionych przez strony, które stanowią treść stosunku prawnego. Drugie znaczenie odwołuje się do treści art. 89 k.c., który przewiduje, że: „Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek)”. W trzecim znaczeniu warunek można nadto rozumieć jako zdarzenie, od którego strony uzależniają skuteczność dokonywanej czynności prawnej⁴. Z kolei według słownika języka polskiego⁵ słowo „warunkowy” oznacza „tryb wyrażający czynność mogącą się odbyć pod pewnym warunkiem; tryb przypuszczający”, natomiast określenie „bezwarunkowy” należy rozumieć jako „nieograniczony żadnymi warunkami, całkowity, zupełny, bezwzględny”.

Wydaje się zatem, że określenie „bezwarunkowy”, którym posłużył się sąd w glosowanym orzeczeniu, nie nawiązuje do żadnego ze wskazanych powyżej znaczeń pojęcia „warunek”, występujących w języku prawniczym. Należy zatem rozważyć, co oznacza, że obowiązek, o którym mowa w art. 49 § 2 k.c. nie ma charakteru bezwarunkowego. Z treści wskazanego przepisu wynika bowiem, że przedsiębiorca przesyłowy jest zobowiązany do nabycia urządzeń za odpowiednim wynagrodzeniem, jeżeli zostaną spełnione przesłanki określone w tej regulacji normatywnej, tzn. z żądaniem tym wystąpi osoba, która poniosła koszty budowy tych urządzeń i jest ich właścicielem, a przedsiębiorca przyłączył je do swojej sieci⁶. Roszczenie o przeniesienie własności urządzeń przesyłowych ma zatem charakter bezwzględny, co oznacza, że jego realizacja nie może zostać uzależniona od spełnienia żadnych dodatkowych przesłanek – poza tymi, które zostały określone w ustawie⁷.

Treść uzasadnienia glosowanego orzeczenia prowadzi więc do wniosku, że „bezwarunkowość” roszczenia o nabycie własności urządzeń przesyłowych polegać ma na tym, że roszczenie to może nie zostać uwzględnione przez sąd z uwagi

⁴ Tamże.

⁵ *Nowy Słownik Języka Polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 2003.

⁶ Por. szerzej M. Balwicka-Szczyrba, *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych – właściciele urządzeń przesyłowych*, LEX 2015; G. Matusik, *Własność urządzeń przesyłowych a prawa do gruntu*, LexisNexis 2013; E. Gniewek, w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2016, komentarz do art. 49.

⁷ Por. szerzej Z. Kuniewicz, K. Malinowska-Woźniak, *Charakter roszczenia o przeniesienie własności urządzeń przesyłowych – uwagi na tle art. 49 kodeksu cywilnego*, w: *Ochrona strony słabszej stosunku prawnego. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Zielińskiemu*, red. M. Boratyńska, Warszawa 2016, s. 329–338.

na jego sprzeczność z zasadami współzycia społecznego. Wydaje się zatem, że określenie „bezwarunkowy” zostało w analizowanym orzeczeniu użyte przez sąd niefortunnie, bowiem jego znaczenie w przytoczonym kontekście w żaden sposób nie nawiązuje do pojęcia warunku używanego zarówno w języku prawnym, jak i prawniczym. W konsekwencji należałoby stwierdzić, że roszczenie to ma charakter bezwarunkowy jedynie w tym sensie, że jego realizacja nie może zostać uzależniona od spełnienia żadnych dodatkowych warunków, poza przesłankami określonymi w ustawie. Przyznanie bezwarunkowego uprawnienia określonej stronie stosunku prawnego nie wyklucza jednak możliwości uznania, że w konkretnej, jednostkowej sytuacji korzystanie z takiego przywileju będzie stanowić nadużycie prawa, niezаслугujące na ochronę.

Należy jednak mieć na uwadze, że skorzystanie przez sąd z klauzuli generalnej wyrażonej w art. 5 k.c. prowadzi do wniosku, iż w analizowanej sprawie powodom przysługiwało prawo żądania nabycia przez pozwane przedsiębiorstwo własności urządzeń przesyłowych na podstawie art. 49 § 2 k.c. Konstrukcja normatywna nadużycia prawa sformułowana w art. 5 k.c. obejmuje bowiem sytuacje, w których uprawnionemu przysługuje określone prawo, jednak czynienie użytku z tego prawa – w określonej sytuacji – będzie stało w sprzeczności z zasadami współzycia społecznego. Wszelkie inne argumenty przedstawione przez sąd w glosowanym orzeczeniu należałoby zatem w istocie potraktować jedynie jako uzasadnienie potrzeby skorzystania przez sąd z klauzuli generalnej, określonej w art. 5 k.c. Przyjmując takie założenie, argumentacja sformułowana przez sąd w komentowanym orzeczeniu zasługuje na pełną aprobatę. Nie można byłoby jednak podzielić poglądu, że okoliczności faktyczne przedstawione przez sąd w uzasadnieniu wyroku mogłyby stanowić samoistną podstawę oddalenia powództwa, z uwagi na kategoryczne brzmienie art. 49 § 2 k.c.

Literatura

Bałwicka-Szczyrba M., *Korzystanie z nieruchomości przez przedsiębiorców przesyłowych - właścicieli urządzeń przesyłowych*, LEX 2015.

Giesen B., w: *Kodeks Cywilny. Komentarz*, P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka, LEX 2015.

Gniewek E., w: *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2016.

Kuniewicz Z., Malinowska-Woźniak K., *Charakter roszczenia o przeniesienie własności urządzeń przesyłowych – uwagi na tle art. 49 kodeksu cywilnego*, w: *Ochrona*

strony słabszej stosunku prawnego. Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Adamowi Zielińskiemu, red. M. Boratyńska, Warszawa 2016.

Matusik G., *Własność urządzeń przesyłowych a prawa do gruntu*, LexisNexis 2013.

Sobol E., *Nowy Słownik Języka Polskiego*, Warszawa 2003.

COMMENTARY ON THE DECISION OF COURT OF APPEALS IN SZCZECIN OF 22TH MAY 2013 (I ACA 134/13)

Summary

According to the article 49 § 2 of the Civil Code, a person who incurred construction costs of installations and who is their owner, may demand that an entrepreneur who connected installations to his own network, acquires their ownership against an adequate remuneration. Character and content of this claim raise a lot of concerns. Court of Appeal in Szczecin passed a judgement on the 22nd of May 2013 r. in which stated that mentioned above claim does not have an unconditional character. However the Court of Appeal has not explained what does mean a term “unconditional”. This paper describes the point of view presented by the Court of Appeal with a comment.

Keywords: installations of transmission, acquisition, principles of community coexistence